

SIMPOSI SOBRE TOMÀS MIERES, JURISTA (GIRONA, 1400 - BARCELONA, 1474)

Anicet Masferrer
Universitat de Girona

El 20 de desembre passat tingué lloc a la Facultat de Dret de la Universitat de Girona un simposi sobre la persona i l'obra del prestigiós jurista gironí Tomàs Mieres, figura destacadíssima de la tradició jurídica catalana, i a la qual s'ha dedicat l'Aula de Pràctica Jurídica de la nostra Facultat, segons s'indica a la placa col·locada a l'entrada:

Aula de Pràctica Jurídica Tomàs Mieres
Tomàs Mieres, jurista (Girona, 1400 - Barcelona, 1474)
Format a les universitats de Bolonya i Montpeller

Advocat, jutge ordinari de Girona i conseller reial d'Alfons V i Joan II

De l'extensa obra de l'autor, destaquen la recopilació més prestigiosa dels costums feudals de Girona (*Usantiae et consuetudines civitatis et diocesis Gerundae*, 1439) i l'exposició més completa sobre les constitucions i altres drets de Catalunya (*Apparatus super constitutionibus Cathalonie...*, 1465).

Segons Vicens Vives, és «una de les grans personalitats del Quatre-cents català i un dels principals tractadistes del pacte polític i del justconstitucionalisme».

Girona, 20 de desembre de 2000

En el simposi sobre aquest important jurista hi van participar tres estudiosos que van aprofundir en diferents aspectes de la seva personalitat i obra, i els quals van fixar-se sobretot en el marc social i jurídic en què es va desenvolupar la vida d'aquest personatge.

El Dr. Antonio Pérez Martín, catedràtic d'història del dret i de les institu-

cions i director de l'Instituto de Derecho Común (Universitat de Múrcia), parlà sobre el marc jurídic en el qual es movien els juristes a partir de la baixa edat mitjana, i més en concret, sobre la presència dels estudiants catalans a Bolonya. En la seva ponència va destacar el fet que els catalans a Bolonya es van constituir tot sovint com una nació pròpia, entenen l'expressió *nació* com a agrupació d'estudiants que s'establien tenint en compte la procedència geogràfica i lingüística. Així, per exemple, l'any 1265 hi havia quatre grans nacions (l'alemanya, l'anglesa, la francesa i la hispana), i dins de la hispana, es distingia entre espanyols i catalans. Més important fou la presència de catalans a la Universitat de Perusa, on l'any 1457 els catalans eren els únics del territori peninsular que s'hi podien inscriure. A més, el nombre de catalans —i entre aquests, el de gironins— generalment era superior als membres de qualsevol altre territori peninsular. No és estrany, doncs, que el Col·legi Espanyol de Bolonya tingués un bon grup de catalans i que, un cop llicenciats, alguns d'ells optessin per fer-hi el doctorat. En aquest sentit, tot i que a Bolonya la majoria es doctoraven en dret canònic, els pocs que ho feien en dret civil solien ser catalans i, en qualsevol cas, pertanyents a la Corona d'Aragó. Alguns d'ells van arribar a ser fins i tot professors (com ara Raimon de Penyaafort, Pons de Lleida, etc.). Quins són els motius d'aquesta superior presència de catalans entre els espanyols? Segons el professor Pérez Martín, hi tenen a veure diverses circumstàncies, com ara el fet que la societat catalana fos més urbana que la resta de la Península i es veiés, per tant, més necessitada d'un dret més culte, que és el que s'ensenyava a les universitats; la proximitat geogràfica també hi podia tenir un paper important, i el fet que les autoritats eclesiàstiques se'n preocupessin molt abans que no pas a la resta del territori hispà. Així doncs, no ens ha d'estranyar que amb figures com Raimon de Penyaafort, Pons de Lleida, Vidal de Canelles, Tomàs Mieres i tants d'altres, Catalunya acabés tenint un paper importantíssim pel que fa a la formació i difusió de l'antic dret comú europeu (*ius commune*).

El Dr. Josep Sarrión Gualda, catedràtic d'història del dret de la Universitat de Girona, féu un retrat de la figura de Tomàs Mieres com a jurista. Després de fer un repàs dels principals fets de la vida d'aquest personatge, es va centrar en les seves obres i va aprofundir en el contingut d'algunes, com ara els *Costums de Girona* (*Usantia et consuetudines civitatis et diocesis Gerundæ*, 1439), editats per l'estudiós Josep M. Pons i Guri, i l'*Apparatus super constitutionibus Cathalonie...*, 1465. En comentar aquesta última, va donar una visió sintètica i brillant del pensament polític i jurídic de Tomàs Mieres. Segons Sarrión, «el jurista gironí parteix de la consideració de Catalunya com una *res publica*, una *universitas* amb personalitat jurídica pròpia, un corpus amb capacitat d'elegir lliurement el senyor que l'ha de governar». En destacar la figura del comte de Barcelona com a *princeps*, figura equiparable als reis d'Espanya, assenyalà que l'exercici del govern havia de

tenir en compte algunes limitacions: 1) la llei divina està per sobre del poder del rei i, per tant, d'acord amb el dret natural, el *Princeps non potest ea quæ sunt de iure naturali auferre*; 2) alguns imperatius ètics que es deriven de la visió transcendent i religiosa de la monarquia, com ara administrar justícia, protegir els desafavorits, etc., i 3) limitacions de caire polític, referint-se al pactisme polític, tan propi de Catalunya i de la Corona d'Aragó, tema que aprofundí en el vessant jurídic.

Josep Canal Roquet, estudiós de la història local gironina i del problema de la remença a les nostres comarques, va fer una anàlisi del paper que féu Tomàs Mieres en la qüestió remença. Canal destacà que el segle XV fou un període de grans dificultats, tant per als advocats com per als tribunals. El dret consuetudinari gironí no estava compilat i cada jurista recollia i anotava en el plec els casos jurídicament interessants en els quals intervenia, i aquests plecs passaven de generació en generació en les famílies on hi havia juristes. Tomàs Mieres, en decidir fer una recopilació general dels Costums de Girona, va poder constatar l'estat degradant dels pagesos, la persistència al segle XV dels mals usos (intestia, eixorquia, cugucia, àrsia, firma d'espoli i remença personal). No és estrany que en la seva obra magna *Apparatus...*, sobre les constitucions de Corts a Catalunya, Mieres afirmés que el sobirà havia d'alliberar els oprimits i evitar que els senyors maltractessin els seus vassalls. Negava que el pagès de remença fos un esclau, ja que posseïa el domini útil del mas. La seva influència en el pensament remença fou decisiva, ja que a partir d'aquell moment actuarien en la pau i la guerra de manera corporativa i coordinada.

L'any 1450, davant de la inutilitat de les demandes individuals, Mieres aconsellà presentar una demanda col·lectiva davant la cort reial. El 10 d'octubre de 1455, el rei Alfons atorgà una sentència interlocutòria, per la qual se suspenia l'aplicació dels mals usos i retornava als pagesos la seva llibertat. Però encara havien de passar la guerra civil i el període posterior de confusió i de tibantors, fins a arribar finalment a la signatura de la Sentència arbitral de Guadalupe (21 d'abril de 1486), on s'aboliren els mals usos. Tanmateix, els pagesos havien de pagar per redimir-se dels mals usos, i esdevenir així lliures i eximits de tota servitud.